

Basil Bernstein: Kültürel üretim ve yenidenüretim sürecinde eğitim, dil ve dil biçimsel farklılıklar üzerine

M. Ruhi Köse

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, 06531 Ankara

Özet

Bu çalışmanın amacı, Basil Bernstein'in toplumsal iş bölümünün dikey ve yatay boyutları, yalıtım, sınıflandırma ve çerçeveleme ilke ve süreçleri, "ses" ve "mesaj" arasındaki ilişki ve farklılık ile toplumdaki farklı grup ve sınıflar tarafından üretilen, meşrulaştırılan ve yeniden üretilen "sınırlı" ve "işlek" dilsel biçimlere ilişkin pedagojik kuramının bazı öğelerini sunmaktır. Bernstein'in temel amacı, eğitim sisteminin sınıfsal doğasını çözümlenmek suretiyle, iktidar ve kontrol ilişkilerinin okullaşma süreci içinde nasıl üretildiklerini, meşrulaştırıldıklarını ve yeniden üretildiklerini açıklığa kavuşturmadır. Bernstein'in kuramsal çalışması eğitim süreci boyunca ve bu süreç tarafından yaratılan toplumsal eşitsizliklerin anlaşılmasını sağlayacak önemli çözümlenme araçları sunmaktadır. Bernstein'in kavramsal açıklamalarının pedagojik pratik tarafından dayatılan bir iletişim biçimi ile bu iletişimsel dayatma biçimi tarafından yaratılan bilinç biçimleri arasındaki ilişkilere dair önemli göndermeleri vardır.

1. Giriş

Bu çalışmada son kırk yıldan bu yana eğitim toplumbilimi alanında oldukça yoğun bir uğraş vermiş olan, toplumbilim ve eğitim toplumbilimi alanlarında '*Kültürel Yenidenüretimci Kuram*' olarak adlandırılan yaklaşımın öncülerinden sayılan (Blackledge ve Hunt, 1985; Giroux ve Aronowitz, 1985) İngiliz düşünür ve toplumbilimci Basil Bernstein'in kültürel ve eğitimsel alanlardaki toplumsal mücadele, bu mücadeleye altlık eden sembolik kontrol, güç ve iktidar biçimlerine ilişkin pedagoji kuramını açıklamaya çalışılacaktır. Bu çalışma, oldukça soyut ve karmaşık bir yapı arz eden Bernstein'in kuramının tamamını kapsayan bir çözümlenme sunma iddiasında değildir. Çalışmada daha çok Bernstein'in toplumsal iş bölümünün dikey ve yatay boyutlarına ilişkin çözümlenmeleri,

yalıtım, sınıflandırma ve çerçeveleme ilke ve süreçlerine ilişkin kavramlaştırması, 'ses' ve 'mesaj' olarak tanımlanan iletişimsel olgular ile 'sınırlı' ve 'işlek' dil biçimleri arasındaki ayırım ve bu ayırımın arkasında yatan sosyal sınıfsal faktörleri açıklamaya çalışılacaktır. Çağdaş Fransız toplumbilimci Pierre Bourdieu gibi kültürel ve eğitimsel alanlardaki iktidar ilişkileri ve biçimleri üzerinde yoğunlaşan Bernstein'in asıl amacı, içerik ve biçim itibarıyla kültürel bir aktarım olan pedagojik pratiğin toplumsal kontrol, egemenlik ve iktidar ilişkilerinin üretilmesine ve meşrulaştırılmasına nasıl ve ne ölçüde katkıda bulunduğunu çözümlemektir. Pedagojik bağlam ve ortamlardaki meşru dilsel pratiklerin çözümlenmesinden yola çıkan Bernstein, toplumsal yapı içindeki grup veya sınıfların dil biçim ve pratikleri arasındaki iletişimsel süreksizliği ve bu süreksizliğin yol açtığı sembolik kontrolün doğasını anlama ve açıklama çabasındadır. Bourdieu'nun (1998) 'kültürel sermaye' (cultural capital) ve 'elverişlilik' (habitus) kavramlarıyla önemli benzerlikler gösteren Bernstein'in "dil biçimi" (linguistic code) kavramı, onun kültürel ve eğitimsel alanlara ilişkin iktidar çözümlerinde anahtar rolü oynamaktadır. Bernstein'a göre, okul tarafından geçerli kılınan ve meşru görülen bilginin örgütlenme biçimi ile bu bilginin içinde üretildiği pedagojik pratik dolayısıyla öğretmenler ve öğrenciler arasında gerçekleşen sembolik ve dilsel ilişkileri düzenleyen ilkeler çözümlenmeden, sınıf ilişkileri ve mücadelesinin eğitimsel bağlamlardaki temel biçimleri anlaşılamaz.

Maddî ve sembolik değerlerin üretilmesi, paylaşılması, yeniden üretilmesi ve meşrulaştırılması süreçlerinde toplumsal gruplar arasında gerçekleşen iktidar ve kontrol eşitsizliklerini *sınıf ilişkileri* olarak tanımlayan Bernstein, bu tanımlamasında kaynağını toplumsal iş bölümünden alan sınıf ilişkilerinin *bölüşümcü* işlevleri üzerinde yoğunlaşmakta, toplumsal sınıflar ile kültürel üretim ve yeniden üretim süreci arasındaki ilişkileri temel alan bir tez geliştirmeye çalışmaktadır. Bernstein'in çözümlenmeleri şu sorun çevresinde odaklanmaktadır: Toplumsal sınıflar temelinde düzenlenen güç, iktidar ve kontrol ilkeleri, sınıf içi ve sınıflar arasındaki ilişkiler ile bu ilişkiler tarafından belirlenen bilinç biçimlerini ve bu bilinç biçimlerini düzenleyen yönetim ve yönetilme kurallarını nasıl üretmekte, bölüştürmekte, yeniden üretmekte ve meşrulaştırmaktadır? Toplumsal güç, iktidar ve kontrol ilkelerinin sınıflar ve bireyler arasındaki bölüşümü - hem sınıf ve bireyleri toplumsal iş bölümü içine konuşlandırma ve hem de söz konusu konuşlandırmada değişiklik yaratma anlamında- nasıl değişim ve dönüşme uğramaktadır? Kültürel ve sembolik güç, iktidar ve kontrol aygıtı olan okulun, yarattığı ve meşrulaştırdığı bilinç ve dil biçimleri aracılığıyla, sınıflar arasındaki eşitsizlikleri üretme ve yeniden üretme sürecindeki rolü nedir?

Bernstein, toplumsal bir düzen içindeki güç, iktidar ve kontrol eşitsizliklerinin, toplumsal iş bölümüne dayalı sınıf ilişkileri tarafından

belirlenen egemen ve egemenlik altındaki bilinç ve dil biçimleri ile bu bilinç ve dil biçimlerin aktarılmasına aracılık eden farklı iletişimsel pratiklerin üretilmesi, bölüşülmesi, meşrulaştırılması ve yeniden üretilmesi süreçlerinde gerçekleştirildiğini ileri sürmektedir. Toplumsal olarak tanımlanmış, yalıtılmış ve sınıflandırılmış bir dünyanın içine konuşlandırılmış olan kişiler, konuşlandırıldıkları bağlamlardaki maddî ve kültürel özellikler tarafından belirlenen bilinç ve dil biçimleri aracılığıyla, haritalanmış bir dünyanın içine yeniden konuşlanırlar. Toplumsal iş bölümüne bağlı olarak değişkenlik gösteren bilinç ve dil biçimlerini öğrenme ve edinme süreci içindeki kişiler, edindikleri söz konusu bilinç ve dil biçimlerinin kendileri tarafından farklılaştırılmış bir tarzda toplumsal gerçekliğin içine konuşlandırılır. Bernstein konuşlandırmayı, bir tür yalıtma ve kendi içine kapatma olarak değil, farklı özelliklere sahip bir biçimde tanımlanmış farklı kişiler veya sınıflar arasında belirli ilişkiler kurdurma ile sözkonusu kişi veya sınıflar arasında belirli ilişkiler yaratma süreci olarak tanımlamaktadır. Kişi, grup veya sınıfın içine yerleştirildiği konumlar, diğer kişi, grup veya sınıfların içine yerleştirilmiş oldukları konumlarla dikey ve yatay bir ilişkilendirilmişlik derecesine göre toplumsal bir anlam kazanmaktadır. Bernstein'in çözümlerinde sınıflar, gruplar veya biçimler arasındaki konuşlandırma farkları kadar, sınıf, grup veya biçim içi konuşlandırma farkları da önemlidir. Dolayısıyla Bernstein, gruplar, sınıflar veya biçimler arası ilişkiler ve mücadeleler kadar, grup, sınıf ve biçim içi ilişki ve mücadelelere de önem vermektedir.

Bernstein dilsel kod veya biçimi, kültürel olarak belirlenmiş bir konuşlandırma aracı olarak tanımlamaktadır. Toplumsal sınıf temelinde düzenlenmiş olan dilsel kodlar veya biçimler, kişileri egemen ve egemenlik altındaki iletişim biçimleri ile bu biçimler arasındaki ilişkiye göre toplumsal gerçekliğin içine konuşlandırmaktadırlar. Bernstein'a göre yönetsel olarak bir dil biçiminin tanımlanması için gerekli olan birincil koşul, bu dil biçimini kullanan kişilerin toplumsal iş bölümü içindeki konumlarının saptanmasıdır. Toplumsal iş bölümü içinde farklı maddî özelliklere ve koşullara sahip farklı konumlar, bu konumlarda konuşlanmış kişiler ile çevreleri arasında farklı ilişkilerin kurulmasına, ve dolayısıyla, farklı iletişimsel pratikler ve dilsel biçimlerin yaratılmasına yol açar. Kişilerin toplumsal iş bölümünün uzmanlaşmış kategorileri hâline geldiği, iş bölümü içindeki konumlarının kalıcılık ve süreklilik gösterdiği, ve dolayısıyla söz konusu konumların değiştirilemediği koşullarda dilsel biçimler, toplumsal iş bölümü içindeki söz konusu konumların kalıcı özellikleri hâline gelir. Bu koşulların oluşması toplumsal iş bölümünün ilkelerine bağlıdır. Bernstein, toplumsal iş bölümü içindeki uzmanlık alanlarının, bu alanlara konuşlandırılacak kişilerin, kişilerin sahip olmaları gereken dil biçimleri ile bu dil biçimlerine sahip olma derecelerinin, iş bölümünün ilkelerine egemen olan sınıflar tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir. Söz konusu dilsel biçimler, herhangi bir toplumsal konumun veya konumlar dizisinin

kaçınılmaz-doğal sonuçları değildir. Dilsel biçimler arasındaki farklar, farklılık gösteren konumların doğasından kaynaklanmaz. Sözkonusu farklar, toplumsal olarak yaratılmış kültürel bir keyfiyetin sonucudurlar. Dilsel biçimlerin toplumsal konumların doğal sonuçları olup olmama derecesi, toplumdaki güç, iktidar ve kontrol ilişkileri ile söz konusu güç, iktidar ve kontrolün toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki bölüşüm derecesine bağlıdır. Toplumdaki kültürel, dilsel ve söylemsel üretim ve yeniden üretimin yasal ve meşru temsilcisi olan okul, söz konusu güç, iktidar ve kontrol ilişkileri ve mücadelelerinin gerçekleştirildiği ve meşrulaştırıldığı en önemli kurumlardan birisidir. Kamusal bir kurum olarak toplumdaki tüm sınıf, grup ve kesimlere hizmet sunduğunu ve temsil ettiğini iddia eden okul, bu iddiasının tersine, söz konusu sınıf, grup ve kesimlerin kültür, bilinç ve dil biçimleri arasında ayırım yaparak, egemenlik altındaki sınıf, grup ve kesimlerin kültür, bilinç ve dil biçimlerini olumsuzlayıp dışlarken, egemen sınıf, grup ve kesimlerin kültür, bilinç ve dil biçimlerini meşrulaştırıp yeniden üretmektedir.

2. İş bölümünün yatay ve dikey boyutları

Kişinin anlam yönelimlerine girişi, başka bir deyişle, çevresindeki dünyayı algılama ve anlamlandırma biçimi, bu kişinin toplumsal iş bölümüne bağlı toplumsal üretim içindeki konumunun düzenlenme biçimine bağlıdır. Kişinin toplumsal iş bölümü içindeki konumu veya konumlanışı, onun anlam yönelimlerini ve anlamsal üretimini belirler. Kişi, grup veya sınıfların anlam yönelim ve üretimleri konuştukları bağlamların maddî ve kültürel özelliklerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Bernstein dili, “toplumsal iş bölümüne bağlı olarak haritalandırılmış uzamlara yerleştirilmiş kişilerin, yerleştirilmiş oldukları uzamdan ürettikleri anlamların cisimleşmesi” olarak tanımlamaktadır (1990: 24). Bernstein toplumsal iş bölümü çözümlemelerini, toplumbilimin ‘*Toplumsal Tabakalaşma*’ ve ‘*Toplumsal Hareketlilik*’ alt alanlarından alınmış, köken itibarıyla Durkheimci toplumbilim geleneğine dayanan (1997), beylik iki kavram temelinde yürütmektedir. Bernstein toplumsal iş bölümünün, biri *yatay* (horizontal) diğeri ise *dikey* (vertical) olmak üzere, iki boyutundan söz etmektedir. Yatay boyut, tanımlanmış ve belirlenmiş ölçütleri karşılama temelinde benzeşiklik arz eden bir takım veya dizinin üyeliğini paylaşan kategorileri arasındaki ilişkilere dayanır. Bir takım veya dizinin yatay boyutu üzerinde konumlanmış kategoriler arasındaki ilişkiler; akran ilişkileridir. Bu ilişkiler, görelî anlamda da olsa, denk ve eşitlikçi özellikler gösterir. Yatay bir boyut üzerinde konuşlanmış bir takım veya grubun üyeleri arasında statülerin denkliğine dayalı, göreceli anlamda da olsa, demokratik bir iletişim vardır. Dikey boyut ise, bir kategorinin bir takım içindeki dikey derecelenmişlik konumuna veya takımlar arasındaki dikey derecelenmişlik ilişkisine dayanır. Dikey boyut üzerindeki farklı konumlarda konuşlanmış kategoriler ile bu kategorilerin

oluşturduğu grup veya takımlar arasındaki ilişkiler hiyerarşik ast üst ilişkileridir. Bernstein'a göre pedagojik bir pratik içindeki eğitim-öğretim sürecinde öğrenciler ile öğretmenler ve öğretmenler ile yöneticiler arasında kurulan ilişkiler, önceden tanımlanmış belirli güç, iktidar ve kontrol ölçütleri çevreninde düzenlenmiş hiyerarşik ast üst ilişkileridir. Pedagojik bir pratiğin vazgeçilmez iki unsurunu temsil eden öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişki, Bourdieu ve Passeron'un daha önce belirttikleri gibi, "anlamlar dayatarak ve dayattığı anlamları meşrulaştırarak kendindeki iktidarı gizleyen sembolik şiddete dayalı bir iktidar ilişkisidir" (1990: 4).

Bir takım veya grup içindeki yatay konumun değiştirilmesi güç gerektirmeyebilir. Fakat, takım veya gruplar arasındaki güç, iktidar veya kontrole dayalı hiyerarşik dikey konumun değiştirilmesi güç sahibi olmayı ve güç kullanmayı zorunlu kılmaktadır. Bernstein'a göre herhangi bir üretim biçimi veya eğitim modelinin temeli: "toplumsal iş bölümünün ilkelerine göre tanımlanan ve bu tanımlama doğrultusunda toplumsal yapı içine konuşlandırılan takımlar ve kategoriler arasındaki ilişkiler ile yapı içine konuşlanmış söz konusu takım ve kategorilerin toplumsal pratiklerinden oluşur. Takım veya kategorilerin iş bölümü içindeki pratikleri, eylem ve etkinliklerinin cisimleşmesine veya nesnelleşmesine denk düşmektedir. Kategorilerin pratiklerinin aldığı biçim; başka bir deyişle, pratiklerin kendilerine ve ait oldukları kategorilere özgü olma derecesi, kategoriler arasındaki ilişkiler tarafından belirlenmektedir" (1990: 16). Başka bir deyişle, toplumsal bir yapı içindeki kategori, grup veya sınıfın ekonomik, kültürel ve ideolojik pratiği, söz konusu kategori, grup veya sınıflar arasındaki ilişki ve mücadelenin biçimi tarafından belirlenir.

Bernstein, iş bölümüne dayalı toplumsal bir yapı içindeki *dikey* ilişkilerin *yatay* ilişkileri, dolayısıyla, sınıflar veya gruplar *arasındaki* ilişkilerin sınıf veya grup *içindeki* ilişkileri tanımlayıp düzenlediğini ileri sürmektedir. Eğer iş bölümüne dayalı toplumsal bir yapı içindeki yatay ilişkiler dikey ilişkiler tarafından tanımlanıp düzenleniyorsa, o zaman bu toplumsal yapıyı oluşturan bir sınıf veya grup içindeki ilişkiler de sınıflar ve gruplar arasındaki ilişkiler tarafından tanımlanıp düzenlenmektedir. Dolayısıyla, toplumsal bir yapı içindeki işverenler, işçiler, öğretmenler, öğrenciler, erkekler ve kadınların, birer sınıf veya grup olarak kendi içlerindeki ilişkiler, işverenler ile işçiler, öğretmenler ile öğrenciler ve erkekler ile kadınlar arasındaki ilişkiler tarafından tanımlanıp düzenlenmektedir. Daha da önemlisi, söz konusu sınıflar ve gruplar arasındaki ilişkilerin tanımlaması ve düzenlenmesinde işverenler, öğretmenler ve erkekler baskın tarafı, işçiler, öğrenciler ve kadınlar ise baskı altındaki tarafı temsil etmektedirler. İşverenler, öğretmenler ve erkekler tanımlayan ve yeniden tanımlayan tarafı, işçiler, öğrenciler ve kadınlar ise tanımlanan ve yeniden tanımlanan tarafı temsil eder.

3. Sınır, yalıtım, sınıflandırma ve çerçeveselendirme

Sınır ‘boundary’ kavramı ile bu kavramın katılık veya esnekliğindeki değişkenlik derecesi Bernstein’in kuramsal çözümlerindeki köşe taşlarından birini oluşturmaktadır. Çağdaş Fransız yapısalcılığının en büyük öncülerinden olan Michel Foucault’un başlatmış olduğu ‘çevrimlemenin ve disiplinin tarihi olarak kültür ve uygarlık çözümlemesi’ geleneğinin kültürel ve pedagojik alanlara ilişkin daha soyut ve betimsel bir versiyonu olan Bernstein’in kuramındaki sınır kavramı, maddî, kültürel, sembolik ve söylemsel anlamdaki tüm kaynakların bölüşümüne ilişkin toplumsal nüfusun haritalandırılmasına, içlenmesi veya dışlanması sürecine denk düşmektedir. Bernstein *yalıtımı* (insulation), “benzeşiklik ve farklılık kategorilerini tanımlayan ve inşa eden aralıklar, mesafeler, kırıklıklar, açıklıklar ve konuşlandırmalar olarak tanımlamaktadır: eşit ve eşit olmayan ile benzer ve benzer olmayan, yalıtım aracılığıyla tanımlanıp kurulabilirler ancak” (1990: 25). Bernstein’a göre yalıtım, yani ayırım ve haritalandırma işaretleri, güç veya iktidar ilişkileri içinde ve bu ilişkiler tarafından konur. Güç veya iktidar ilişkileri kişileri, farklı konumlar içindeki farklı seslere sahip özneler biçiminde kurar ve düzenlerler. Sınıf ve gruplar arasındaki düzen ile bir sınıf veya grup içindeki düzen yalıtım süreci içinde üretilir, meşrulaştırılır ve yeniden üretilir. Bernstein, sınıflandırma ve yalıtım ilkesinin doğasından kaynaklanan gerilim ve çelişkilerin, yani sınıflar arasındaki gerilim ve çelişkilerin harekete geçirici ve olumlu özelliklerinden de söz etmektedir. Bu anlamda yalıtım ve sınıflandırma, sadece düzeni yaratıp yeniden üretmez, fakat aynı zamanda, bu düzenin içinde değişiklik yaratma ve düzeni dönüşüme uğratma potansiyelini de içinde barındırır. Genel anlamda yalıtım, toplumsal ve kültürel olarak kurulmuş olan bir düzenin doğal bir düzene, keyfiyet sonucu oluşturulmuş bir pratiğin zorunlu bir pratiğe dönüştürülmesinde ve meşrulaştırılmasında kullanılan bir araçtır. Pedagojik bir pratik içinde toplumsal ve kültürel olarak birbirlerinden yalıtılmış öğretmen ve öğrenci kategorileri arasında kurulan iktidar ilişkisi, doğal ve zorunlu gibi tanımlanan kültürel ve keyfî bir kuruluşa iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bernstein yalıtım aracılığıyla, kültürel olanın doğal olana, olası olanın zorunlu olana, geçmişin bugüne, bugünün ise geleceğe dönüştürüldüğünü ileri sürmektedir. Bourdieu’nun da belirttiği gibi “sembolik şiddete eşlik eden şey bizzat iletişimin kendisi değil, fakat sesler arasındaki farklılıkları düzenleyen güce dayalı konuşlandırmadır”(1998: 69). Güç veya iktidar ilişkileri, kendi gerilim ve çelişkilerini de baskı altına almayı içeren kendi yeniden üretim süreçlerini, kendi yalıtım pratikleri içinde ürettikleri, sürdürdükleri ve meşrulaştırdıkları bir sınıflandırma ilkesini kurma aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Toplumsal düzenin ve bu düzen içindeki sınıflandırma ilkelerinin inşa edilmesi ve yeniden üretilmesi sürecinde

yalıtımın yaratılması, korunması ve sürdürülmesi kaçınılmazdır. Toplumsal düzenin üretimi ve yeniden üretimi sürecinde, sınıflandırma ilkesinin doğasından kaynaklanan gerilim ve çelişkiler, bu ilkenin varlığının, meşruiyetinin ve geçerliğinin onaylanması oranında, bastırılır. Kategori, grup veya sınıflar arasındaki çelişki ve mücadelenin yoğunluğu, egemenlik ve kontrol altındaki kategori, grup veya sınıfların sınıflandırma ilkesine daha fazla onay vermemeleri, başka bir deyişle kurulu düzenin geçerlik ve meşruiyetini onaylamamaları anlamına gelmektedir. Pedagojik bir düzen içindeki öğrencilerin okula devam etmeme konusundaki kararlılıkları, söz konusu düzenin sınıflandırma ilkesine, ve dolayısıyla bu düzenin meşruiyetine onay vermemeleri anlamına gelmektedir.

Bernstein *sınıflandırmayı* (classification), toplumsal iş bölümüne bağlı olarak kategoriler arasında ortaya çıkan iktidar, güç ve kontrol bölüşümü ile ilgili ilişkiler bağlamında tanımlamaktadır. *Sınıflandırma* kavramı Bernstein'in müfredat kuramının özünü oluşturmaktadır. *Sınıflandırma*, okul müfredatını oluşturan içerikler arasındaki sınırları tanımlama ve sürdürme derecesine dayanır. Alan, içerik ve konular arasındaki sınırları tanımlama ve sürdürme derecesi, bir yandan ilkeleri psikoloji ve özellikle zihinsel gelişim psikolojisi tarafından belirlenmiş ardışıklık kurallarına göre, diğer yandan ise doğal ve toplumsal gerçeklikler ile, zorunlu veya keyfi bir tarzda, bu gerçeklikler içinde oluşturulmuş alt gerçeklikler üzerine sembolik bir edimde bulunan bir akademisyenler türü, ya da Bourdieu'nun deyimiyle *Homo Academicus* (Bourdieu, 1988) arasındaki mücadeleye göre şekillenir. Bernstein, alan, içerik ve konuların geleneksel bir tarzda birbirlerinden ayrıştırıldığı ve yalıtıldığı müfredatı *katı sınıflandırma*, alan, içerik ve konuların birbirlerine eklenip bütünleştirildiği, bunlar arasındaki sınırların esnek ve geçirgen olduğu müfredatı ise *zayıf* veya *esnek sınıflandırma* olarak tanımlamaktadır.

Çerçeveselendirme (framing) ise iletişim kuralları üzerindeki kontrol konumuna dayanır. *Çerçeveselendirme*, söylemin ve söylemsel kaynakların yeniden üretim sürecinde taraflar arasında gerçekleşen toplumsal ilişkilerin iletişimsel pratiklerini düzenleyen ilkelere dayanır. Daha basit bir ifadeyle Bernstein, "söylemsel kaynakların yeniden üretimi sürecinde öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen iletişimsel pratikleri ve etkinlikleri düzenleyen ilkeleri çerçeveselendirme" olarak tanımlamaktadır (1990: 25). Sınıflandırma bilginin müfredat içindeki örgütlenme biçimiyle, çerçeveselendirme ise bilginin pedagojik pratik içindeki aktarım biçimiyle ilgilidir. *Çerçeveselendirme*, "öğretmen ve öğrencilerin eğitim-öğretim süreci içinde işlenecek içerik, bilgi ve becerilerin seçimi, örgütlenmesi, hızı ve zamanlaması üzerindeki kontrol derecelerine dayanır" (1977: 89). *Katı çerçeveselendirme*, pedagojik iletişim ilişkisi içindeki öğretmen ve öğrenci arasındaki katı ve sınırlı iletişimi; *zayıf* veya *esnek*

çerçevlendirme ise, taraflar arasındaki esnek ve özgür bir iletişimi ifade eder.

Burada söz konusu olan, yalıtımın toplumsal temelleri, yalıtım tarafından yaratılmış olan sınıflandırma ilkeleri ile yalıtımı, ve dolayısıyla, sınıflandırma ilkelerini sürdüren güç ve iktidar ilişkileridir. *Güç veya iktidar ilişkileri, kurdukları sınıflandırma kuralları aracılığıyla bireyleri/özneleri konuşlandırır.* Eğer güç ve iktidar ilişkileri sınıf ilişkileri tarafından düzenleniyorsa, o zaman sınıf ilişkileri, inşa ettikleri sınıflandırma kuralları içinde ve bu sınıflandırma kuralları aracılığıyla kişileri konuşlandırmaktadır. Sınıfsal ilişkiler temelinde düzenlenen güç ve iktidar ilişkileri, inşa ettikleri sınıflandırma kurallarına bağlı olarak, kişilerin toplumsal iş bölümü içindeki konumlarını belirler.

Bernstein bir kategorinin ayırıcı özelliğinin, bu kategorinin de üyesi olduğu kategoriler arasındaki ilişkiler tarafından belirlendiğini ileri sürmektedir. Kategorilerin ayırt edici özellikleri, söz konusu ilişkilerin üretilmesi, sürdürülmesi, yeniden üretilmesi ve korunması koşuluyla sağlanabilir ancak. Peki, korunması veya koruma altına alınması gereken şey nedir? Bernstein korunması gereken şeyin, “kategoriler arasındaki ilişkileri üreten, sürdüren ve yeniden üreten kategoriler arasındaki yalıtım olduğunu ileri sürmektedir” (1990: 23). Bir kategoriye kendine has veya özel kılan şey, yalıtım derecesi tarafından bu kategoriye yaratılan ve bu kategorinin konuşlandırıldığı uzamdır. Kategoriler arasındaki yalıtım ne kadar katı ve güçlü ise kategoriler arasındaki sınır da o kadar katı ve güçlüdür, ve dolayısıyla, bu kategorilerin konuşlandırıldıkları ve uzmanlaştıkları uzam da o denli katı ve güçlü bir biçimde tanımlanır. Kategorilerin konuşlandıkları uzam ve bu uzamda edindikleri kimlik ve sesler dolayısıyla aralarında oluşacak ilişkiler, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Kategoriler arasındaki ilişkiler ile kategorilerin kimlik ve seslerinin özellikleri, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Kategoriler arasına konulan sınırların kıstasları, dolayısıyla kategorilerin “*tanımlanma, ayırt edilme ve onaylanma kurallarının kıstasları*, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesine göre düzenlenir” (1990: 24)

Bernstein kategoriler arasındaki yalıtım ve söz konusu yalıtım aracılığıyla kategoriler arasında kurulan ilişkileri düzenleyen ilkeleri, toplumsal bir yapı içindeki iş bölümünün üretim ve yeniden üretimini düzenleyen temel ilkelere denk gelen bir anlamda tanımlayıp kavramlaştırmaktadır. Kategoriler arasındaki ilişkilerdeki değişkenlik, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesine bağlıdır. Kategoriler arasındaki yalıtımın katı ve geçirimsiz olduğu durumlarda ilişkiler katı bir sınıflandırma ilkesine tabidir. Tersine, kategoriler arasındaki yalıtımın esnek ve geçirgen olduğu durumlarda ilişkiler zayıf bir sınıflandırma ilkesine tabidir. Bernstein’a göre sınıflandırma, “neyin sınıflandırıldığına

değil, sınıflandırılan şeyler veya kategoriler arasındaki ilişkilerin nasıl kurulduğuna dayanır. Sınıflandırma ilkelerindeki değişim, kaçınılmaz olarak yalıtımın derecesinde de bir değişime yol açar” (1990: 24). Yalıtımın sürdürülebilmesi, sınırları tanımlayan, belirleyen, keskinleştiren, onaran, koruyan ve savunan yalıtım sürdürücülerinin varlığını öngörmektedir. Sınıflandırma ilke ve kurallarının üretilmesi, meşrulaştırılması ve yeniden üretilmesi yalıtımın sürdürülmesine bağlıdır. Bu nedenle, sınıflandırmayı değiştirmeye yönelik bir girişim, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesinde bir değişim yaratmayı öngörmektedir. Söz konusu değişimin gerçekleşebilmesi, yalıtımı yeniden tanımlayacak ve inşa edecek olan kategori, grup ve sınıfların güç ve iktidar ile bu güç ve iktidarı kurabilecek koşullara sahip olmalarını gerektirmektedir. Bu nedenle, yalıtımın tanımlanması, yaratılması, meşrulaştırılması ve yeniden üretilmesi kaçınılmaz olarak *iktidar ve güç ilişkilerini* öngörmektedir.

4. Ses ve mesaj arasındaki ayırım

Kategorilerin toplumsal iş bölümü içindeki uzmanlaşma derecesi, onların eylemlerinin, üretimlerinin ve pratiklerinin uzmanlaşma derecelerini gösterir. Bernstein bir kategorinin uzmanlaşma derecesini yansıtan pratiğini, bu kategorinin *mesajı* olarak tanımlamaktadır. *Mesaj* bir kategorinin *edinim* veya *kazanım aracıdır*. Bernstein bir kategorinin, kategori olma özelliğinden dolayı, kendine özgü bir *sese* (voice) sahip olması gereğinden söz etmektedir. Daha somut ifade etmek gerekirse, pedagojik bir pratik içinde sınıflandırma ilkeleri doğrultusunda birbirlerinden yalıtılarak sembolik bir iletişim ilişkisi içine sokulan öğretmen ve öğrenci kategorilerinin, ayrı birer kategori olmaları gereği, kendilerine ait *sesleri* vardır. Fakat bu aşamada Bernstein, henüz neyin “*seslendirildiğine*” veya “*seslendirmenin*” ne olduğuna ilişkin herhangi bir şey söylememektedir. *Ses* ve *mesajı* birbirinden ayıran Bernstein, ikisinin farklı şeyler olduğunu ileri sürmektedir. *Ses* ve *mesaj* arasındaki ayırımın çözümlenmelerindeki mantığın özünü oluşturduğunu belirten Bernstein, bir toplumsal kategorinin *sesinin*, bu kategorinin iletişim biçimini düzenleyen ve meşrulaştıran söylemsel kuralların uzmanlaşma derecesi tarafından inşa edildiğini ileri sürmektedir. Bu anlamda *ses*, bir tür kaydetmeye benzetilmektedir. *Sesi mesajdan* ayırmanın görgül düzeyde mümkün olmadığını belirten Bernstein’a göre *ses*, açık veya örtük bir biçimde, her zaman bir *mesaj* içinde ifade edilir ve gerçekleştirilir.

Bernstein, söylemsel kuralların onaylanmış bilgisi ile bu kuralların somut bir bağlamda gerçekleşme veya cisimleşme biçimleri arasında bir fark olduğunu belirtmektedir. Ona göre söylemsel kuralların onaylanmış bilgisi çevreninde tanımlanan *ses* ile bu bilginin somut bir bağlamda gerçekleşme veya cisimleşme biçimini ifade eden *mesaj* farklı şeylerdirler. Söylemsel kuralların onaylanmış bilgisi, zorunlu olarak, bu kuralların

bağlamsal kullanımının önüne bazı sınırlamalar koyar. “Bu anlamda *mesaj*, bağlamsal kullanımdır. *Ses*, somut bir bağlamda kullanılan *mesajın* önüne bir takım sınırlamalar koyar. Somut bir bağlamda kullanılan *mesaj* ise *sesin* değişmesinin bir aracı haline gelir. *Ses* ayırt ediciliğini kategoriler *arasındaki* sınıflandırıcı ilişkilerden, *mesaj* ise bir bağlam *içindeki* iletişimsel pratikleri düzenleyen çerçevelendirici ilişkilerden alır. *Ses* sınıflandırma temelinde kurulmuş bir kategorinin kimliğinin, *mesaj* ise bu kategorinin çerçevelendirme ilkelerine bağlı iletişimsel pratiğinin bir yansımasıdır. Bir kategorinin *mesajı*, bu kategorinin *sesine* bağlıdır. Özne, *ses* ve *mesaj* arasındaki diyalektik bir ilişkiyi temsil eder” (1990: 27). *Ses*, kimliğin onaylandığı ve meşru olduğu bir bağlamda, söz konusu kimlik sahibi tarafından ne söylenebileceğine ilişkin sınırları ifade eder. *Ses*, sınıflandırma ilkeleri dolayısıyla iktidar ilişkileri tarafından tanımlanır ve kurulur. *Sesin* somut bir bağlamdaki gerçekleşme biçimi ise çerçevelendirme ilkelerinin işlevinin bir sonucu olan *mesaj* tarafından belirlenir. J. Solomon’un son zamanlarda kendisiyle yapmış olduğu bir mülâkatta Bernstein, “*Ses* ve *mesaj* arasında, ikincisinin birincisini bastırabilme ve sınırlandırabilme potansiyeli anlamında, sürekli bir gerilim olduğunu, çerçevelendirme ilişkilerinin sınıflandırma ilişkilerini dönüştürebilme potansiyelinden dolayı, çerçevelendirmenin sınıflandırmayı dayatan iktidar ilişkilerine meydan okuma olanağına sahip olduğunu ileri sürmektedir” (1999: 269). çerçevelendirme sınıflandırmayı dönüştürme potansiyeline sahipse eğer, o zaman çerçevelendirme ilkeleri üzerinde belirli bir inisiyatifte sahip olan pedagojik bir iletişim ilişkisi içindeki öğretmen ve öğrencilerin eğitim-öğretim ortamlarındaki meşru söylemin geçerliğini sorgulama ve bu söylemi dönüşüme uğratma şansları vardır demektir. Böylesi bir olasılık bizi tam da Alvin Gouldner’in ‘*eleştirel bir söylem kültürü*’ne sahip ‘*Bir Konuşma Cemaati Olarak Okul*’ tanımlamasına götürmektedir. Gouldner okuldaki konuşma cemaatine has söz konusu eleştirel söylem kültürünü, “haklılığını konuşanın güç veya otoritesinden almayan, konuşanın toplumsal konumuna ve otoritesine göndermede bulunmayan, öne sürülen argümanlar temelinde seslenenlerin gönüllü onayını almayı tercih eden” söylemsel bir pratik olarak tanımlamaktadır (1979: 28-29).

Gouldner’in ‘özne-eylem’ ağırlıklı söylem çözümlemesi Durkheimcı yapısalcılıktan esinlenen Bernstein’in söylem çözümlemesi ile pek uyuşmamaktadır. Pedagojik ve sembolik iletişim çözümlemelerini toplumsal iş bölümünde temellendiren Bernstein’a göre toplumsal iş bölümü, sınıflandırma ilkeleri tarafından kurulmuş kategoriler arasındaki ilişkidir. Yalıtım aracılığıyla konuşlandırılan kategorilerin *seslerinin* özgünlük derecesi toplumsal iş bölümü tarafından inşa edilir. Daha önce de belirtildiği gibi yalıtım, güç ve iktidar bölüşümü tarafından yaratılmış konuşlandırmadır. Yalıtılarak konuşlandırılmış kişilerin *sesleri* kendilerine, bu güç ilişkileri içinde verilir. Bernstein’a göre özne, “en azından başlangıçta, gücün konuştuğu bir sessizlik ortamında, *sessizliğin*

kendisi tarafından kurulur. *Ses* sınıflandırma ve yalıtımın, *mesaj* ise çerçeveselendirilmenin sonucunda oluşur. Yalıtım ve konuşlandırma, öznenin kendine has *mesajını* değil, fakat *ses*'ini yaratır. *Ses*, meşru ve meşru olmayan *mesajları* birbirinden ayırır, bu *mesajlar* arasına sınırlar koyar. *Sesin* koyduğu kural ve sınırların dışında bir *mesaj* yaratma *sesin* değiştirilmesini öngörmektedir. Bu tür bir değişiklik ise, orijinal *sesin* ayırt edicilik koşullarını oluşturan, kategoriler arasındaki yalıtımın derecesini değiştirmeyi öngörmektedir. Kategoriler arasındaki yalıtımın derecesindeki bir değişiklik ise, sınıflandırma ilkelerinde bir değişikliği öngörmektedir. Sınıflandırma ilkelerindeki değişiklik, toplumsal iş bölümünde bir değişikliği gerektirmektedir. Toplumsal iş bölümünde bir değişiklik ise iktidar ve gücün yeniden bölüşümünü öngörmektedir” (1990; 28).

Bernstein, yalıtım ve sınıflandırma ilkelerine dayalı bir tarzda yürütülen pedagojik pratiğin, örtük bir biçimde de olsa, içinde birden fazla *ses* barındırdığını ileri sürmektedir. Sınıflandırılarak birbirlerinden yalıtılmış ve kompartmanlaştırılmış üniversitedeki disiplinler veya alanlar örneğinde olduğu gibi, bir disiplin veya alanın *sesi* ve kimliği, bu disiplin veya alanın diğer disiplin veya alanlarla ilişkilerine bağlı bir tarzda tanımlanır. “Sosyologun ne tür bir *sese* sahip olacağı, tarihçi, antropolog, iktisatçı ve psikologun *seslerinin* nasıl tanımlandığına bağlıdır. Sosyoloji disiplinin nasıl bir içeriğe sahip olacağı, tarih, antropoloji, ekonomi ve psikoloji gibi disiplinlerin içeriklerinin nasıl tanımlandıklarına bağlıdır” (1990: 33). Güç ve iktidar ilişkileri, bir kategorinin sesini kurma süreci içinde, zorunlu olarak sınır işaretlerini ve tanınma/tanımlanma yöntem ve kurallarını da inşa ederler. Bernstein güç ve iktidar ilişkileri ile yalıtım, sınıflandırma ve *ses* arasındaki ilişkileri temel alan çözümlemelerindeki ikinci örneğini toplumsal cinsiyet ve iş bölümü alanından vermektedir. İktidar ve güç ilişkilerine dayalı cinsiyetçi iş bölümü, kategoriler arasında katı bir sınıflandırma yarattığı zaman, bu kategoriler arasında, yani kadınlar ve erkekler arasında, katı bir yalıtım ortaya çıkar. Dolayısıyla, kategorilerden her birinin, yani kadın ve erkeğin kendilerine has özel sesleri oluşur, ve bu seslerden her birinin cinsiyetçi bir özellik göstermesi, yani kadınsı ve erkeksi sesler olması bir tür zorunluluk haline gelir. Bu durumda, iktidar ve güç ilişkilerine bağlı bir biçimde kadınlar ve erkekler arasında oluşturulmuş olan kültürel-keyfiyetçi bir yalıtım ve iş bölümü temelinde kurulan *kadınsı* ve *erkeksi* sesler, doğal ve zorunlu bir yalıtım ve iş bölümü temelinde ortaya çıkan doğal ve zorunlu seslermiş gibi tanımlanırlar. Bu örnekten yola çıkan Bernstein yalıtımı şöyle tanımlamaktadır: “*Yalıtımlar*, gruplar ve kategoriler arasındaki benzerlik ve farklılıkları, yakınlık ve uzaklıkları tanımlayan, iktidar ilişkileri tarafından belirlenen ve yazılan noktalama işaretleridirler. *Yalıtımlar*, benzer ile benzer olmayanları ve eşit ile eşit olmayanları birbirlerinden ayıran aralıklardır” (1990: 34). Bu anlamda, *ataerki* (patriarchial) bir düzendeki iktidar ilişkileri tarafından birbirlerinden yalıtılarak evcil ve

kamusal alanlara konuşlandırılan ve söz konusu yalıtıma dayalı konuşlandırma temelinde kurulan *kadınsı* (feminine) ve *erkeksi* (masculine) ses ve kimlikler doğal ve zorunlu bir düzenin vazgeçilemez öğeleriymiş gibi tanımlanır ve korunur. Her iki durumda da, gerek disiplinler ve gerekse cinsiyetlerin sesleri ve kimlikleri arasındaki farklılık derecesi, söz konusu kategoriler arasındaki yalıtım derecesine bağlı olarak biçimlenir.

5. Kod ve kod biçimleri: İşlek ve sınırlı kodlar

Daha önce de belirtildiği gibi, toplumsal iş bölümünden kaynaklanan sınıf ilişkileri, maddî ve sembolik değerlerin üretilmesi, bölüşülmesi, yeniden üretilmesi ve paylaşılması anlamında toplumsal gruplar arasında gerçekleşen iktidar ve kontrol eşitsizliklerine dayanıyorsa eğer, o zaman güç ve iktidara dayalı sınıf ilişkilerinin yol açtığı farklı iletişim biçimleri tarafından toplumsal yapının içine konuşlandırılan toplumsal özneler arasında, sahip olunan kültürel, dilsel, ideolojik veya bilinç biçimleri anlamında önemli farklılıklar oluşur. En genel anlamda, toplumsal iş bölümünün yol açtığı iktidar, güç veya kontrole dayalı sınıf ilişkileri temelinde ortaya çıkan kültürel, dilsel, ideolojik veya bilgi-bilişsel örüntüleri Bernstein, *kod* (dilsel biçim) olarak adlandırmaktadır.

Genel olarak *kodu*, dilsel sembol, gösterge veya tanımları anlamlandırıp örgütleyen dilsel bir kurallar bütünü olarak tanımlayan Bernstein'a göre daha somut bir ifadeyle *kod*, “dolayımı olarak edinilmiş anlamlandırmaları, bu anlamlandırmaların gerçekleştirilme biçimlerini ve uyandırıcı bağlamlarını seçen, bir araya getiren ve bütünleştiren düzenleyici bir kuraldır” (1990: 14). Bernstein bu tanımdan aşağıdaki sonuca varmaktadır: “Eğer *kod*, bir süzgeç olarak, ilgili ve meşru anlamları seçip bir araya getiriyorsa, o zaman ilgisiz ve meşru olmayan anlamlar kavramını da varsayar; eğer *kod*, uygun ve meşru gerçekleştirim biçimlerini seçip belirliyorsa, o zaman uygun ve meşru olmayan gerçekleştirim biçimleri kavramını da varsayar; ve eğer *kod*, belirli uyandırıcı bağlamları uygun ve meşru bağlamlar olarak tanımlayıp seçiyorsa, o zaman uygun ve meşru olmayan bağlamlar kavramını da varsaymaktadır” (1990: 14-15). Somut ve dar anlamdaki tanımlamasında Bernstein, *kod* kavramının *meşru* (legitimate) ve *meşru olmayan* (illegitimate) iletişim kavramlarından ayrı düşünülemeyeceğini, ve bu nedenle bu kavramın, iletişim biçimlerinde ve bu biçimlerin ölçütlerinde bir hiyerarşiyi öngördüğünü ileri sürmektedir. *Kod*'un çözümleme birimi, soyut ve yalıtılmış bir dil kullanım biçimi veya tek bir bağlam değil, bağlamlar *arasındaki* ilişkilerdir. Bernstein *kodu*, “*bağlamlar arasındaki iletişimsel ilişkiler dolayısıyla bağlam içi iletişimsel ilişkileri düzenleyen bir kurallar bütünü* olarak tanımlamaktadır (1990; 15). Bu çözümlemede *bağlam* (context), kendi içine kapanık iç ilişkileri içinde değil, diğer bağlamlarla ilişkileri anlamında ele alınmaktadır. Farklı

anlamlar ve bu anlamların gerçekleşme biçimleri ile bu biçimlerin özel bağlamlarını birbirinden ayıran sınır işaretleri, bağlamlar *arasındaki* ilişkiler tarafından düzenlenir. Bağlamlar arası ve bağlam içi ilişkileri düzenleyen *kod*, bu düzenleme içinde ve boyunca, bağlamlar arasındaki ve bağlam içindeki yalıtımın ilkelerini de yaratmaktadır.

Bernstein bu aşamada yeni bir tanımlamaya gitmektedir. Daha önce *hiyerarşik/düzenleyici kurallar* (hierarchical/regulative rules) adıyla tanımladığı kuralları, *tanıma/onaylama kuralları* (recognition rules), *edinç kuralları* (performance rules) adıyla tanımladığı kuralları ise, *gerçekleştirim kuralları* (realization rules) adıyla tanımlamaktadır. *Tanıma/onaylama kuralları*, pedagojik bir iletişim bağlamındaki kategorileri birbirinden ayırma, bu kategorileri tanımlama ve kimlik atfetme işlevini, *gerçekleştirim kuralları* ise, pedagojik bir iletişim bağlamındaki kategorilerin edim, eylem ve etkinliklerini tanımlama işlevini yerine getirirler. Bernstein'a göre *tanıma/onaylama kuralları*, bağlamlar arasında ayırım yapmanın, ve dolayısıyla, bir bağlamı kendine has kılan özelliklerin tanımlanmasının araçlarını sağlar. *Tanıma/onaylama kuralları* pedagojik bir iletişim bağlamındaki kategorileri sınıflandırılmasını sağlar. *Gerçekleştirim kuralları* ise, bir bağlama içkin, bu bağlamı kendine has kılan özel ilişkilerin yaratılmasını ve üretilmesini düzenler. *Gerçekleştirim kuralları* pedagojik bir iletişim bağlamındaki eyleyicilerin söylemlerini düzenler. Bu anlamda Bernstein, *tanıma/onaylama kurallarını sınıflandırmaya, gerçekleştirim kurallarını ise çerçevelelendirmeye* özdeş tutmaktadır.

Bernstein, belirli bir dilsel kodun tanımlanmasına yönelik ilk adımın, bu dilsel kodun orijinal-ilk tanımlarının yeniden yazılığını gerektirdiğini ileri sürmektedir. Ona göre dilsel bir koda özgü görgül ilişkiler, ancak böylesi bir yöntemle açığa kavuşturulabilir. Dilsel bir kodun orijinal-ilk tanımlarının yeniden yazılımları, bu tanımların ilgili oldukları anlamlar ile bu anlamların uyandırıcı bağlamları ve gerçekleşme biçimleri arasındaki nedensel zinciri de açığa kavuşturacaktır. Bernstein, dilsel kodların çözümlemesinde kullandığı söz konusu üç öğeye yeni tanımlamalar getirmektedir. “İlgili anlamları, *anlamlara yönelimler* (orientations to meanings); gerçekleştirim biçimlerini, *metinsel üretimler* (textual productions); uyandırıcı bağlamları ise *etkileşimsel pratikler* (interactional practices) olarak yeniden tanımlamaktadır” (1990: 15). Anlamlara yönelimler, *ayrıcalık tanınan* (privileged) ve *ayrıcalık tanıyan* (privileging) başvurusal ilişkilere dayanır. Ayrıcalık tanınan anlamlandırma, bir bağlam içindeki anlamlandırmalardan birinin önceliğine dayanır. Ayrıcalık tanıyan anlamlandırma ise önceden belirlenmiş ve seçilmiş anlamlandırmalar sonucunda konuşmacıya verilmiş güç veya iktidara dayanır. Bernstein, “konuşmacının sahip olduğu güç veya iktidarın kaynağını ve meşruiyetini, bir bağlam içindeki toplumsal ilişkilerden değil, fakat bağlam üstü toplumsal ilişkilerden

aldığını belirtmektedir. Başka bir deyişle, ayrıcalık tanıyan anlamlandırma gücünü bağlamlar *arasındaki* ilişkilerden, ayrıcalık tanınan anlamlandırma ise bağlam *içindeki* ilişkilerden alır. Bağlamlar *arasındaki* ilişkiler, bağlam *içindeki* ilişkileri düzenleyen *sınıflandırma* ilkelerinden ortaya çıkarlar. Örneğin, doktor ve hastaları, öğretmen ve öğrencileri ile ebeveynler ve çocukları arasındaki ilişkileri içeren bağlamlardan her birinin içindeki iletişim üzerindeki güç veya iktidar bağlam üstüdür. Bağlam üstü iktidar ve gücün belirli bir bağlam içinde nasıl biçimleneceği, bu bağlam içindeki yerel iletişimi nasıl düzenleyeceği, söz konusu bağlama için iletişimin kontrol biçimine, yani *edinç* veya *çerçvelendirme ilkelerine* bağlıdır” (1990: 16). Böylece, aşağıdaki nedensel zinciri elde etmiş oluruz. Etkileşimsel bir pratiği kendine has kılan özellikler, yani bu etkileşimsel pratiğin içinde gerçekleştiği toplumsal ilişkiler, anlamlara yönelimleri düzenlerler; ve anlamlara yönelimler ise, anlamların seçim süreci içinde ve bu süreç boyunca, belirli metinsel üretimlerin gerçekleştirilmesine yol açarlar. Bu açıdan bakıldığında, üretilmiş belirli bir metni, uzmanlaşmış etkileşimsel pratiklerin bir dönüşümü olarak tanımlayabiliriz. Bernstein metni, toplumsal ilişkilerin görünebilir, dokunulabilir, maddileşmiş ve cisimleşmiş bir biçimi olarak tanımlamaktadır. Orijinal-ilk etkileşimsel pratiği, bu pratiğin bağlamındaki metnin çözümlemesi dolayısıyla ele geçirmek mümkündür. Bu çözümleme sonucunda Bernstein şu sonuca varmaktadır: “Toplumsal sınıflar ve gruplar arasındaki ilişkiler ve mücadeleler söylemler aracılığıyla üretilmekte, meşrulaştırılmakta ve yeniden üretilmektedir. Bireylerin toplumsal iş bölümü içindeki konumlarının belirlenmesi, üretilmesi, meşrulaştırılması, yeniden üretilmesi ve değiştirilmesi, onların seçtikleri metinlerin yaratılması, üretilmesi ve değiştirilmesi aracılığıyla yapılmaktadır.

Bernstein çözümlemelerinde, belirli bir *kodun* tanımlanmasında kullanılabilirler aşağıdaki dört özellik üzerinde durmaktadır: 1) *konum* (location); 2) *yönelimler* (orientations); 3) *bölüşüm* (distribution); 4) *edinç* (performance). Bernstein’a göre bir kodun/dil biçiminin çözümlenmesi için gerekli olan ilk koşul, bu koda/dil biçimine sahip kişinin toplumsal iş bölümü içindeki konumunun saptanmasıdır. Toplumsal iş bölümü içindeki farklı konumlar, *maddî ve toplumsal çevre ile farklı ilişkilerin kurulmasına*, ve dolayısıyla farklı iletişimsel pratiklerin üretilmesine, ve bu pratiklere dayalı farklı kodsal/dil biçimsel yönelimlerin gerçekleşmesine yol açar. Bernstein bu konuda şu kuramsal varsayımı ileri sürmektedir:

“*Toplumsal iş bölümü basitleştikçe, ve eyleyici ile maddî çevresi arasındaki ilişki somutlaşır yereyselleştikçe, sözkonusu somut maddî çevre ile anlamlar arasındaki ilişki daha çok dolayimsızlaşır, ve dolayısıyla sınırlı bir kod/dil yöneliminin gerçekleşme olasılığı daha çok artar. Toplumsal iş bölümü karmaşıklaştıkça, ve eyleyici ile maddî çevresi arasındaki ilişki soyutlaştıkça, söz konusu somut maddî çevre ile anlamlar*

arasındaki ilişki daha çok dolayımlaşır, ve dolayısıyla işlek bir kod/dil yöneliminin gerçekleşme olasılığı daha çok artar” (1990: 20).

Bernstein’a göre, basit toplumsal iş bölümü içine konuşlandırılmış bir kişinin maddî ve toplumsal çevresi ile ilişkileri somut ve dolayımıdır. Söz konusu iş bölümü içine konuşlandırılmış, çevresiyle somut ve dolayımı ilişkiler içine giren bu kişinin çevresine yüklediği anlamlar ile söz konusu çevre arasındaki ilişkiler de dolayımıdır. Bu türden basit bir iş bölümü içine konuşlandırılmış, çevresiyle somut ilişkiler içine giren ve çevresine dolayımı anlamlar yükleyen kişinin sahip olduğu kod/dil sınırlıdır. Tam tersine, karmaşık bir iş bölümü içine konuşlandırılmış bir kişinin çevresi ile ilişkileri soyut ve karmaşıktır. Söz konusu iş bölümü içine konuşlandırılmış, çevresiyle soyut ve karmaşık ilişkiler içine giren bir kişinin çevresine yüklediği anlamlar ile bu kişi ve söz konusu çevre arasındaki ilişkiler soyut ve dolayımıdır. Bu türden karmaşık bir iş bölümü içine konuşlandırılmış, çevresiyle soyut ilişkiler içine giren ve çevresine soyut ve dolayımı anlamlar yükleyen kişinin sahip olduğu kod/dil işlektir.

Eğitilebilirliğe İlişkin, Toplumsallaşmaya Toplumsal-Dilbilim Yaklaşımı (A Sociolinguistic Approach to Socialization, with Reference to Educability) başlıklı makalesinde Bernstein, alt sınıfın dilsel özelliklerinin koşullarını şu şekilde tanımlamaktadır: “*Bir topluluğun üyeleri sınıfsal ilişkilerle, yeni toplumsal durum ve iş benzerlikleri ile aralarında güçlü bağlar yaratmışlar ise; bu üyelerin iş ilişkilerinde çeşitlilik ve kişisel kararlar fazla yer tutmuyorsa; bir girişimin başarılı olması bireysel değil, toplu olarak girişim yapmaya bağlı ise; kişinin işi bilişsel yönetim ve kontrol yerine fiziksel yönetim ve kontrol gerektiriyorsa; kişinin iş yerinde yok edilen gücü evdeki güce dönüşmüş ise; evin kalabalık oluşu bireylere verilebilecek olanakları kısıtlıyorsa ve bu topluluğun çocukları çok az zihinsel itilim veren bir ortamda birbirlerini etkiliyorsa, tüm bu koşullar topluluk içindeki çocukların zihinsel, toplumsal ve duygusal gelişimini biçimlendiren, kendine özgü bir iletişim türünü yaratır” (1971b: 472). Bernstein’ın Sınırlı Kod/Dil (Restricted Code) olarak tanımladığı, toplumsal koşulları yukarıda tanımlanmış olan alt sınıfa özgü iletişim biçimi şu özelliklere sahiptir: “*İletişim kısa emirler, basit bildirimler ve çok sayıda sorulardan oluşur. Bu iletişim türünde simgeleme tanımlayıcı, gözleme açık ve yüzeysel bir genelleme özelliğine sahiptir. Vurgu mantık yerine duygusalılık üzerine yapılır. İletişim, basit yapı, kısa ve çoğunlukla bitirilmemiş zayıf sözdizimsel kuruluşlardan oluşur. Genellikle kullanılan fiil etken durumdadır. Kısa emir ve soru cümleleri çok sık kullanılır” (1962a: 231). Buna karşın, orta sınıfın kullandığı İşlek Kod/Dil (Elaborated Code), kişisel özellikleri ve mantıksal işlemleri anlamında daha zengin ve karmaşık olup, konuşmacının nesneyi algılama yeteneği için daha dinamik bir ortam oluşturmaktadır. İşlek dil bağlam-bağımsız, soyut ve kuramsaldır.**

Bernstein, her birinin bir diğersinin dil biçimine uyum sağlama ve uyarılama anlamında, iki sınıf arasında önemli farklılıklar olduğunu ileri sürmektedir. Alt sınıf üyeleri gerekli durumlarda, kişisel düşünce ve yargıları açık orta sınıfa özgü dil biçimini kullanmak yerine, bağlı buldukları toplumsal sınıfın değerlerini yansıtan grupsal dil biçimini kullanma eğilimi gösterirler; genellikle 'ben' yerine, 'biz'e vurgu yapan bir tutumla, anlamı toplumda yerleşik kalıp deyişler yoluyla vermeye çalışırlar. Kişisel değerleri ve özneliği yansıttığı için alt sınıf üyeleri işlek dili kullanmazlar. Oysa, toplumsal değerlerin geçerli ve meşru olduğu açılış törenleri, dernek veya seçim konuşmalarında sınırlı dil, orta sınıfa mensup kişiler tarafından rahatlıkla kullanılmaktadır. Dolayısıyla, orta sınıfa mensup kişilerin buldukları bağlam veya ortama uygun bir dil biçimini seçebilme yetilerine karşılık, alt sınıfa mensup kişiler kendilerini tek bir dil biçimi ile sınırlı tutmaktadırlar.

Toplumsal Sınıf ve Dilsel Kodlar (Social Class and Linguistic Codes) adlı makalesinde (1960), toplumsal sınıf ile farklı düşünme biçimleri ve bu düşünme biçimlerinin cisimleşmiş göstergeleri olan dil biçimleri arasındaki ilişkileri çözümlenmeye çalışan Bernstein, kişinin nesneyi anlamlandırma biçimi ile onun bu nesneye ilişkin olarak ürettiği anlam arasında bir ilişki olduğunu ileri sürmektedir. Kişi tarafından üretilen anlam, onun nesneyi algılama biçimine bağlı olarak değişkenlik gösterir. Bernstein dış dünyaya ilişkin anlamlandırmayı ikiye ayırmaktadır. Birincisi, nesnenin yapısına yönelik anlamlandırma, ikincisi ise nesnenin içeriğine yönelik anlamlandırmadır. Söz konusu anlamlandırmalar, birbirlerini dışlayan karşıt iki ayrı biçim olarak değil, geçirgen olan ve süreklilik gösteren biçimler olarak kavramlaştırılmaktadır. Yapıya yönelik biçim, nesnenin çekirdeğine, içeriğe yönelik biçim ise, çekirdeğin merkez alınarak nesnenin sınırına, ve bu sınır ile diğer nesnelerin sınırları arasındaki ilişkilere yönelik anlamlandırma biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bernstein genel olarak, alt sınıf çocuklarının yapıya yönelik bir biçim, orta sınıf çocuklarının ise içeriğe yönelik bir biçim içinde yetiştirildiğini ileri sürmektedir. Daha da önemlisi, alt sınıf çocukları sadece yapıya yönelik biçim içinde yetiştirilirken, orta sınıf çocukları, yapıya yönelik biçimi de kapsayan içeriğe yönelik biçim içinde yetiştirilmektedir. Yapıya yönelik biçim içinde yetiştirilen alt sınıf çocuklarının bilgisi belirli bir uzam ve zamanla sınırlı kalırken, içeriğe yönelik biçim içinde yetiştirilen orta sınıf çocukları, olayın diğer olaylar zinciri içindeki yerini ve olaylar arasındaki ilişkileri kişisel çaba ile bilmeye yönelirler. Orta sınıf çocukları, kararların uzun erimli amaçlara yöneldiği, ceza ve ödüllerin tutarlı ve örtük bir biçimde uygulandığı, eğitimin kendi gelecekleri için önemli bir aşama olarak saptandığı, duygu ve düşüncelerin hareketten çok konuşma ile belirtildiği, özgür kişilik gelişiminin desteklendiği, davranış ve tutumların akılcı değerler ve amaçlara göre uyarıldığı bir ortamda yetiştirilirler. Bu çocuklar, öğrencilerine benzer özellikleri kazandırma amacını güden okul ortamına

uyum sağlamakta güçlüklerle karşılaşmazlar. Sözkonusu özelliklerden yoksun bir ortamda yetişmiş olan alt sınıf çocukları ise, okul ortam ve amaçlarına uyum sağlayamadıkları için başarılı olamazlar. Uyumsuzlukları, kural ve değerlere karşı çıkışları, dil ve iletişime gösterdikleri tepki ve direnç ile öğretilen bilgi ve becerileri çözümleme yeteneğinden yoksun oluşları, alt sınıf çocuklarının başarısız olmasına ve belirli bir süre sonra okulu terk etmelerine yol açar. Bernstein'a göre, alt sınıf çocuklarının başarısızlık nedenleri genetik değil, okul kültürüyle uyumlu olmayan bir aile ve sınıf kültürü içinde yetiştirilmeleri ve söz konusu aile kültürünün çocukların bilişsel ve dilsel gelişimlerini olumsuz bir yönde etkilemesidir.

İki sınıfa mensup çocukların bilme biçimleri arasındaki fark, bilmenin maddî bir temel ile ilişkili sınıflandırıcı kuralından kaynaklanmaktadır. Alt sınıfa mensup çocukların bilme biçimi, yaşantılarının somut uzamsal bağlamıyla doğrudan ilişkili bir kural tarafından belirlenmektedir. Orta sınıfa mensup çocukların bilme biçimi ise, gündelik yerel yaşantı bağlamıyla daha az ilintili, dolayimli bir kural tarafından belirlenmektedir. Bilmeye ilişkin sadece bir kurala sahip olan alt sınıf çocuklarının, söz konusu bilme biçimleri ile nesnel çevreleri arasındaki ilişki yalın ve dolayimsızdır. Orta sınıf çocuklarının bilme biçimleri ile nesnel çevreleri arasındaki ilişki ise örtük ve dolayimlidir. Orta sınıfa mensup çocuklar bilmeye ilişkin iki kurala sahiptirler, bu kurallardan soyut, örtük ve dolayimli olan somut ve dolayimsız olan üzerinde bir önceliğe sahiptir. Orta sınıf çocuklarının anlam yönelimlerinde bir *kurallar hiyerarşisi* vardır. Kendi aralarında hiyerarşik bir özellik gösteren bu kurallardan soyut, örtük ve dolayimli olan, somut ve dolayimsız olan üzerinde *baskın* durumdadır. *Dilsel Kodlar, Duraklama Olgusu ve Zeka* (Linguistic Codes, Hesitation Phenomena and Intelligence) adlı makalesinde (1962b) alt sınıfın kullandığı dili *Sınırlı Kod* (Restricted Code) ve orta sınıfın kullandığı dili ise *İşlek Kod* (Elaborated Code) olarak tanımlayan ve ayrıştıran Bernstein, farklı toplumsal sınıflardan gelen çocukların konuşmayı plânlarken farklı bilişsel işlemler yaptıklarını ileri sürmektedir. Dil ile ilgili çözümlemelerinde plânlamanın önemine değinen Bernstein, “orta sınıfa ait işlek dilin üretimine yol açan plânlama işleminin üst düzeyde bir yapı ve sözcük seçimi gerektirdiğini, konuşmanın plânlaması ve iletilmesinde anlamı açık kılmanın bu dil biçiminin en belirgin amacı olduğunu” belirtmektedir (1971b: 128). Bernstein'a göre, konuşma öncesinde zihinde yapılan plânlama ne kadar yoğunsa, anlam da o kadar açıktır. Plânlama ne kadar özenle yapılırsa, verilmek istenen anlama da o denli yaklaşılmış olunur. Bernstein'a göre kişinin zihnindeki konuşmayı plânlama derecesi, onun toplumsal iş bölümü içindeki yeri ve görevi ile söz konusu yerini ve görevini algılama ve değerlendirme derecesi tarafından belirlenir.

Bernstein toplumsal iş bölümünün özelliklerini ve tanımını, bu iş bölümü içine konuşlandırılmış bireylerin özel konumundan çıkarsamaktadır. Bu çıkarım, Bernstein'ın verdiği şeker kamışı plântasyonu örneğinde açık bir biçimde gözlenebilir. Şeker kamışı plântasyonunda çalışan bir tarım işçisi fiziksel olarak kendisini basit bir iş bölümünün bir parçası olarak görür. Bu işçinin iletişimsel pratiklerinin çekim merkezi, yerel ve maddi çevre ile ilişkili basit bir iş bölümü ilişkisi içindeki etkinlikler düzeninden oluşmaktadır. Şeker kamışı plântasyonunun patronu durumundaki kişinin durumu ise tamamen farklıdır. O kendisini, karmaşık bir iş bölümünün bir parçası olarak görür. Bu karmaşık iş bölümü, plântasyondaki her türden yerel iş bölümünü, yerel pazarı, sermaye dolaşımını, ulusal ve uluslar arası pazarlar ile bu pazarların gerekli gördüğü sermaye dolaşımını içermektedir. Patronun çekim merkezi, genel toplumsal bir çevre ile ilişkili pratikleri düzenleyen karmaşık bir iş bölümünde yatmaktadır.

Yukarıdaki örnekten de görülebileceği gibi Bernstein *İşlek ve Sınırlı Dil Biçimleri* sınıflandırmasını, Durkheim tarafından *mekanik* ve *organik* adlarıyla tanımlanan iki farklı toplumsal dayanışma biçimine dayandırmaktadır. Kişilerin toplumsal iş bölümünün uzmanlaşmış kategorileri hâline geldiği, kişilerin söz konusu iş bölümü içindeki konumlarının süreklileştiği ve değiştirilemediği *organik* bir toplumdaki *dil biçimleri*, bu kişilerin toplumsal iş bölümü içindeki konumlarının kalıcı özellikleri hâline gelir. Konuşlanma veya konuşlandırma araçları olan *dil biçimleri*'nin sürekliliği veya geçiciliği ise *toplumsal iş bölümünün ilkelerini* düzenleyen ve yeniden düzenleyen sınıf ilişkilerine ve mücadelesine bağlıdır. Toplumsal iş bölümünün ilkelerine egemen olan sınıf/sınıflar, söz konusu iş bölümü içindeki egemen konumların egemenlik içeren *dil biçimlerine* girişin derecesini belirlemektedirler. Toplumsal bir yapıya egemen olan ekonomik *üretim biçimi* (mode of production) ile *eğitim biçimi* (modality of education) arasında ayırım yapan, eğitimi görece anlamda özerk ve kendine özgü bir alan olarak tanımlayan Bernstein'a göre, bu iki alan veya biçim arasındaki farkın temel nedenleri, söz konusu alan veya biçimlerin pratik ve çıktılarının özgünlüğünde yatmaktadır. "*Ekonomik üretim biçimi ayırt edici özelliğini, bu biçim içinde üretilen, değiş-tokuş edilen ve bölüşülen nesnelere fiziksel ve maddî oluşundan alır. Oysa eğitim biçimi içinde semboller söylemler üretilmekte, değiş-tokuş edilmekte ve bölüşülmektedir. Fiziksel-maddî nesne ile sözsöz-söylemsel nesne arasındaki temel farklılık, birincisinin maddî, ikincisinin ise maddî olmayışından kaynaklanmaktadır. Maddî alt yapısıyla ilişkisi daha örtük ve bulanık olmakla birlikte, söylemin kendisi de maddî bir temele sahiptir*" (1990: 22). Çıktıları arasındaki farklılıklar ne kadar büyük olursa olsun, Bernstein'a göre ekonomik ve eğitimsel alanlara altlık eden toplumsal ilkeler önemli benzerlikler göstermektedir. Her iki alanda da uzmanlaşmış toplumsal kategoriler veya temsilcilere, bu kategoriler veya

temsilciler arasındaki ilişkilere ve söz konusu ilişkileri içeren toplumsal bir iş bölümüne dayalı üretim, meşrulaştırma ve yeniden üretim süreçlerine tanıklık edilmektedir.

6. Sonuç

1960'lerden bu yana toplumsal iş bölümü ve bu iş bölümünün öznel taşıyıcıları olan toplumsal sınıfların eğitim alanındaki politika ve uygulamalar üzerindeki etkilerini incelemeye çalışan Bernstein'in asıl amacı, toplumdaki ekonomik, politik, eğitimsel ve kültürel yapı, kurum ve süreçler arasındaki ilişkilerin çözümlenmesini içeren kavramsal bir çerçeve yaratmaktır. Söz konusu kavramsal çerçeveyi kurma girişiminin altında yatan temel kaygı, başta okul olmak üzere, toplumdaki kültürel yapı ve kurumlar aracılığıyla yaratılan dil, söylem ve iletişim biçimleri aracılığıyla üretilen, meşrulaştırılan ve yeniden üretilen bilinç biçimlerini düzenleyen ilke, kural ve pratikleri açığa çıkarmaktır. Özellikle kültürel alanlardaki iktidar ilişkileri üzerinde yoğunlaşan Bernstein'in asıl amacı, içeriği ve biçimi itibarıyla, eğitimsel kurum ve süreçlerdeki resmî ve meşru bilginin iktidar ve egemenlik ilişkilerinin üretilmesine ve meşrulaştırılmasına nasıl ve ne ölçüde katkıda bulunduğunu açıklamaktır.

Çağdaş Fransız toplumbilimci Pierre Bourdieu gibi kültürel ve eğitimsel görüngülerin toplumsal yeniden üretim sürecindeki rolü üzerinde yoğunlaşan Bernstein, toplumsal iş bölümü temelinde kurulan güç ve iktidar ilişkilerinin yol açtığı söylemsel ve dilsel pratiklerin çözümlenmesini yaparak, toplumsal sınıf ve grupların iletişim biçimleri arasındaki süreksizliğin yol açtığı sembolik kontrolün doğasını anlama ve açıklama çabasıdadır. Bernstein'a göre, okuldaki bilginin yasal ve meşru örgütlenme biçimi ile eğitimsel pratiğe altlık eden düzenleyici ilkeler açıklanmadan, ve dolayısıyla, okuldaki sembolik ve dilsel ilişkiler çözümlenmeden, pedagojik pratiğin sınıf ilişkileri ve mücadelesi sürecindeki temel işlevleri ile söz konusu işlevlerin sonucu oluşan farklı bilinç biçimleri anlaşılabilir.

Pedagojik pratik ve bu pratiğe egemen söylem, dil ve iletişim biçimlerine ilişkin çözümlenmeleri, Marx'ın *Alman İdeolojisi*'ndeki "yönetici sınıf kendi fikirlerine evrensel bir biçim kazandırarak, onları rasyonel ve evrensel olarak geçerli yegâne fikirler olarak sunar" (Larrain, 1983: 47) özlüce ifadenin açılımı anlamına gelen Bernstein'in kuramı, içerdiği kavramsal zenginlik (*pedagojik pratik biçimleri, dil ve söylem biçimleri* gibi genel analitik kavramlar ile *yalıtım, sınıflandırma, çerçeveselendirme, işlek ve sınırlı dil biçimleri* ile *ses ve mesaj* gibi alt kavramlar) sayesinde, toplumbilim alanındaki araştırmalar için önemli bir malzeme sunmaktadır. Bernstein'in pedagojik pratik ve pratik biçimleri, pedagojik kurum ve eyleyiciler ile söz konusu eyleyiciler arasındaki pedagojik iletişim ilişkilerine altlık eden pedagojik ilkelere ilişkin çözümlenmeleri, eğitim toplumbiliminden müfredat geliştirmeye kadar,

eğitim bilimleri alanındaki farklı araştırmalara yön verebilecek önemli kavramsal ve görgül göndergelere sahiptir. Daha somut bir ifadeyle Bernstein'ın kuramı, “ne öğretilmektedir, nasıl öğretilmektedir, kimin tarafından ve kime öğretilmektedir?” gibi temel sorularla, pedagojik pratiğin doğası üzerine derin bir sorgulama başlatmaktadır. Sorgulamasını sadece okulla sınırlı tutmayan, okul dışı sosyal-sınıfsal ve kültürel pratikler ile okul içindeki dilsel, söylemsel ve iletişimsel pratikler arasındaki ilişkileri sorgulayan Bernstein, eğitim toplumbilimi alanındaki yeni gelişmelere ışık tutabilecek kavramsal bir çerçeve sunmaktadır. Geliştirmiş olduğu *Dilsel Biçim* kavramı çağdaşı Fransız toplumbilimci Pierre Bourdieu'nun *Kültürel Sermaye* ve *Habitus* kavramlarıyla önemli benzerlikler gösteren Bernstein, toplumsal yapı ve süreç içindeki eğitimsel, iletişimsel ve söylemsel pratikleri çözümlmek için ekonomik indirgemeci olmayan kavramsal bir çerçeve geliştirerek söz konusu pratiklerin kendi iç işleyişlerine ilişkin bir yaklaşımın öncülüğünü yapmıştır. Bernstein'ın toplumsal sınıflar, alt sınıflar veya fraksiyonlar ile söz konusu sınıf veya fraksiyonların dil, söylem ve bilinç biçimlerine ilişkin çözümlmeleri ideoloji üzerine yapılan tartışmalara da katkıda bulunabilecek bir niteliğe sahiptir.

M. Apple'ın da belirttiği gibi (1992) 1960'lar İngiltere'sinde genç bir eğitim uygulayıcısı olarak, toplumsal sorunların yol açtığı eğitim eşitsizliklerini sorgulamakla yola koyulan Bernstein, kırk yılı aşan entellektüel bir serüven boyunca çok boyutlu ve çok kerteli tanımlamalar ve yeniden tanımlamalarla dolu bir kavramlaştırmalar zinciri yaratmıştır. Gerek çözümlmeye çalıştığı toplumsal gerçeklik ile bu gerçeklik içindeki sorunların karmaşıklığı, ve gerekse Marxçı, Weberci ve Durkheimci toplumbilimsel kuramlar arasındaki gedikleri doldurma ve söz konusu kuramları aşma çabası, Bernstein'ın kuramına hayli soyut, karmaşık ve soğuk bir nitelik katmaktadır. Bizzat kendisi soyut bir tanımlamalar ve sınıflandırmalar zincirinden oluşan Bernstein'ın kuramındaki kavramsallığa sadık kalma kaygısı kaçınılmaz olarak bu çalışmanın dilinin de soğuk olmasına yol açmıştır.

Kaynaklar

- APPLE, W. M. (1992), “Education, Culture and Class Power: Basil Bernstein and the Neo-Marxist Sociology of Education”, *Educational Theory*, 42, 2: 1-16.
- BERNSTEIN, B. (1960), “Language and Social Class”, *British Journal of Sociology*, 11: 271-276.
- (1962a), “Social Class, Linguistic Codes and Grammatical Elements”, *Language and Speech*, 5: 221-240.
- (1962b), “Linguistic Codes, Hesitation Phenomena and Intelligence”, *Language and Speech*, 5: 31-46.

- (1971a), “Social Class, Language and Socialization”, in *Class, Codes and Control Vol. 1*, London: Routledge and Kegan Paul.
- (1971b), “A Sociolinguistic Approach to Social Learning”, in *Class, Codes and Control Vol. 1*, London: Routledge and Kegan Paul.
- (1977). “On the Classification and Framing of Educational Knowledge”, in *Class, Codes and Control, Vol. 3*. London: Routledge and Kegan Paul.
- (1990), “Codes, Modalities and the Process of Cultural Reproduction: A Model” in *Class, Codes and Control Vol. 1*, London: Routledge and Kegan Paul.
- BLACKLEDGE, D. C. ve HUNT, B. (1985), *Sociological Interpretations of Education*, London: Routledge.
- BOURDIEU, P. (1988), *Homo Academicus*, Stanford, California: Stanford University Press.
- BOURDIEU, P. and PASSERON, J-C. (1990), *Reproduction in Education, Society, and Culture*, London: Newbury Park: in association with Theory, Culture & Society.
- BOURDIEU, P. (1998), *Practical Reason: on the theory of action*, Stanford, California: Stanford University Press.
- DURKHEIM, E. (1997), *The division of labor in society*, New York: Free Press.
- GIROUX, H. and ARONOWITZ, S. (1985), *Education Under Siege: The Conservative, Liberal, and Radical Debate Overt Schooling*, London: Routledge and Kegan Paul.
- GOULDNER, A. (1979), *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class*, New York: Macmillan.
- LARRAIN, J. (1983), *Marxism and Ideology*, Atlantic Highlands, N. J. : Humanities Press.
- SOLOMON, J. (1999), “Pedagogy, Identity and the Construction of a Theory of Symbolic Control: Basil Bernstein Questioned by Joseph Solomon”, *British Journal of Sociology of Education*, 20, 2: 265-280.

Abstract

Basil Bernstein: On education, language and linguistic-pattern differences in the process of cultural production and reproduction

The aim of this study is to present certain elements of Basil Bernstein's pedagogical theory as including the vertical and horizontal dimensions of the social division of labour, the principles and processes of insulation, classification and framing, the relationships and differences between what he calls 'voice' and 'message', the underlying characteristics of the 'restricted' and 'elaborated' linguistic codes as produced, legitimized and reproduced by different social groups and classes in the society. Bernstein analyzes the class-based nature of educational system to explicate how the relations of power and control are being produced, legitimized and reproduced throughout the process of schooling. Bernstein's theoretical work consists of significant analytical tools for one's understanding of the social inequalities created through and by the process of education. Bernstein's conceptual explanations have significant implications regarding the relationships between a mode of communication imposed by pedagogic practice and the patterns of consciousness created by this mode of communicative imposition.